

PÁNDI ÁKOS

Az áfacsalásokkal kapcsolatos magánnyomozásokról

Mivel Magyarországon távolról sincs olyan hagyománya a magánnyomozói tevékenységnek, mint az angolszász országokban, ezért ebben a térségben a lehetséges megbízók többsége sincs tisztában azzal, hogy „mire is jó tulajdonképpen egy magánnyomozó”.

Vannak persze kitaposott ösvények, ilyen egyebek között a biztosítási események vizsgálata, ahol nyilván a külföldi – döntően nyugati – székhelyű cégek magukkal hozhatták az ebbéli kultúrájukat és elvárásaikat. Ugyanakkor jelenleg még kiaknázatlanul hagyott szegmense a magánnyomozói munkának az áfacsalásos ügyekhez kötődő járulékos bűncselekményekkel vagy egyéb káreseményekkel kapcsolatos nyomozás.

A konkrét áfacsalások ügyében történő nyomozati tevékenység nyilván nem magánnyomozói feladat. A képlet azonban mégsem ennyire egyszerű. Az áfacsalások során ugyanis általában közvetlenül, vagy közvetve magánkézben lévő gazdasági társaságoknak, vállalkozóknak okoznak hatalmas károkat. Ez tehát annak a bizonyos éremnek a „harmadik oldala”, vagy ha úgy tetszik, számunkra – tehát a magánnyomozók számára – az „éle”. Mert míg egy átlagos szemlélő az áfacsalásokat többnyire a két klasszikus szemszög valamelyikéből nézi, tehát az elkövetői vagy a nyomozó hatósági oldalról van rálátása az ilyen ügyekre, addig egy magánnyomozó teljesen más nézőpontból vizsgálhatja rá erre a témára. Ez a sajátos aspektus jelentheti a megoldási utat azoknak a gazdasági társaságoknak és egyéb piaci szereplőknek, amelyek akaratukon és önhibájukon kívül lesznek érintettek valamilyen módon ezekben az illegális, egyszersmind azonban valaki számára nyilván hasznos hozó tranzakciókban.

Mindemellett kriminalisztikai szempontból is meglehetősen érdekesnek tartom e területet, hiszen tagadhatatlan, hogy jelenleg nincsenek kiforrott és általánosan alkalmazott nyomozati módszerek e probléma megfelelő kezelésére, ami nemcsak a magánszférában, de az állami nyomozó hatóságok esetében is igaz. Hiszen ha az állami nyomozó szervek kellő hatékonysággal lennének képesek fellépni az áfacsalók ellen, akkor az ebbe a kategóriába so-

rolható bűncselekmények száma nyilván drasztikusan csökkenne, és ezáltal már a járulékos „másodlagos” károkozások sem jelentenének gondot.

Mondhatnánk persze, hogy nem is biztos, hogy feltétlenül a kriminalisztika területén kellene megtalálni a megfelelő válaszokat erre a kérdéskörre. Hiszen például a jogszabályi környezet megváltoztatása is értelmetlenné tehetné a hasonló bűncselekmények elkövetését, mint ez több európai ország esetében is látható (például a fordított áfafizetés bevezetése, vagy az alapvető élelmiszerek esetében az áfa mértékének drasztikus csökkentése stb.).

Először is tisztázni kell, hogy milyen bűncselekményeket sorolhatunk az áfacsalások csoportjába. Az áfacsalási eseteket a büntetőjog-gyakorlatban általában költségvetési csalásként vagy csalásként minősítik.

A költségvetési csalás bűncselekmény törvényi tényállása keretdiszpozícióként értékelendő, amelyet a mindenkori adójogszabályok töltenek ki tartalommal.

A mi szempontunkból azonban a büntetőjogi kategorizálásnál jóval fontosabb e bűncselekmények kriminalisztikai szempontú behatárolása. Ezek a következők:

1. Áfára vonatkoztatva történik az elkövetés.
2. Csalárd jellegű elkövetési magatartással, tehát tévedésbe ejtéssel vagy tévedésben tartással, illetve valós tény elhallgatásával valósul meg.
3. Vagyon hátrányt okoz.

Nézetem szerint az összes olyan bűncselekményt az áfacsalás kategóriájába sorolhatjuk, amelyekre illenek az előbbi jellemzők. Hogy ennél pontosabb képet kaphassunk ezekről a bűncselekményekről, érdemes alcsoportokat alkotni.

Az első alcsoportba azokat a bűncselekményeket sorolom, amelyek elkövetői a valós üzleti tranzakcióik során az áfa-befizetési kötelezettségük elkerülése érdekében különböző csalárd, leplező ügyleteket hoznak létre, vagy az áfa-befizetési kötelezettségüket részben vagy egészben eltitkolják. Ebben az esetben alapvetően valós üzleti tranzakciók történnek tehát, valós üzleti szereplőkkel, és alapvetően nem az áfa megszerzése a cél, pusztán az üzleti tevékenység során keletkezett áfa-befizetési kötelezettség kioltása vagy mérséklése érdekében történik valamilyen illegális ügylet. Jellemzően ilyen esetek a számlavásárlások. Megítélésem szerint az idesorolható bűncselekményekkel igen ritkán találkozhatunk a magánnyomozói tevékenység során.

A második alcsoportba azok a bűncselekmények sorolhatók, amelyek esetében valamilyen színlelt ügylettel a költségvetésből próbál meg az elkövető áfát visszaigényelni. Ez esetben tehát az áfa visszaigénylése mögött nincs va-

lós üzleti tranzakció. Gyakori, hogy maguk az érintett gazdasági társaságok is csak a konkrét bűncselekmény vagy hasonló bűncselekmények megvalósítása érdekében jönnek létre. E bűncselekmények klasszikus példái az úgynevezett árupörgetései áfacsalások.

A *harmadik alcsoport*ba azok az áfacsalások tartoznak, amelyek során az elkövetők célzatosan azért hajtanak végre – többnyire unión belüli, de országhatárokon átnyúló – üzleti tranzakciókat, hogy szert tehessenek az azokkal kapcsolatosan a legális vagy féllegális üzleti partnerek által számukra megfizetett áfára, amelyet azután nem fizetnek be a költségvetésbe. Tehát ez az alcsoport lényegében az első és a második alcsoport sajátos egyvelege, hiszen ebben az esetben maga az üzleti tevékenység megvalósul ugyan, de másodlagos szerepet játszik. A cél az áfa megszerzése, ami azonban ez esetben nem a költségvetésből származik, hanem az unión belüli nettó beszerzés és a hazai bruttó értékesítés közötti különbségből.

Megítélésem szerint igazán nagy jelentőséggel az első és a második alcsoportba tartozó áfacsalások bírnak, mind a nemzetgazdaság, mind a magánnyomozó irodák szempontjából. *Vámosi-Nagy Szabolcs*, az Ernst&Young adószakértője évi ezeröttszázmilliárd forintba becsülte az áfacsalásokkal okozott károk nagyságát*, bár e károk nagy része nyilván latenciában marad. Még becsült adatokkal sem találkoztam eddig a szakirodalomban arra vonatkozóan, hogy egy-egy áfacsaló csoport irányítója éves szinten milyen bevételre tehet szert. A magánnyomozói munkám során azonban találkoztam olyan „óvatos” becslésekkel, amelyek szerint egy jól menő áfacsaló csoport irányítója vagy irányítói éves szinten kétszázötven- és ötszázmillió forint közötti illegális hasznot húzhatnak. Azt gondolom, hogy ezek a becslések semmiképpen sem túlzók, viszont az említett cikk megjelenése óta eltelt időben ezen összeg volumene valószínűleg tovább növekedhetett.

Az első és a második kategóriába sorolt áfacsalások legjellemzőbb sajátosságai

Az e kategóriákba sorolt áfacsalások döntő többségükben profi módon összeállított és jól bevált „forgatókönyv” alapján, profi módon kivitelezett bűncselekmények, amelyek elkövetésének egyértelmű és kizárólagos célja az anya-

* Csikász Brigitta: A legnagyobb illegális üzlet az áfacsalás. HVG.hu, 2009. május 6.
http://hvg.hu/ithon/20090506_afacsalas_vpov_apeh_vamosi_nagy

gi haszonszerzés. Ennek megfelelően az elkövetői kör e bűncselekmények folytán gyakran hatalmas illegális bevételre tesz szert, ami sok esetben a környezete számára is feltűnő lehet.

A harmadik alcsoportba sorolt áfacsalások esetében e bűncselekmények lényege, végletesen leegyszerűsítve az, hogy egy direkt erre a célra alapított vagy vásárolt cég (fantomcég) – amely hivatalosan csak az úgynevezett strómanhoz köthető – külföldről, de általában az unión belülről vásárol valamilyen terméket áfamentes, nettó áron. Ezután ezt a terméket bruttó, áfás áron értékesíti tovább, gyakran több lépcsőn – az elkövetői kör kezében lévő „félleg legális” cégen (szürke cég) – keresztül, hazai teljesen legális cég vagy cégek számára. Bár a fantomcég az áfát többnyire bevallja ugyan, de nem fizeti be. Ez eredményezi az extraprofitot. *(Strómanokon itt azokat a személyeket értve, akik a bűncselekmény elkövetéséhez, a tényleges elkövetők helyett, a nevüket adják csekély jutalék fejében, a bűncselekmény elkövetésében azonban ténylegesen nem vesznek részt, arra többnyire még rálátásuk sincs.)*

A második alcsoportba tartozó áfacsalások esetében a sorrend megmarad ugyan, de az áru mozgása fikatív és előre leszervezett, vagy ha van is fizikai árumozgás, az csak a bűncselekmény leplezése érdekében történik. Különbség még az előbb ismertetett verzióhoz képest, hogy az áru a hazai legális cégtől ismét egy külföldi fantomcéghez kerül, majd követhetetlen módon eltűnik, és végül újra a sor elejére kerül vissza, majd a kör újra kezdődik, akár öt, tíz vagy több alkalommal is, míg végül az árut ténylegesen is értékesítik, természetesen mélyen áron alul. Fontos, hogy ez a verzió mindenképpen szükségessé teszi egy legális, áfa-visszaigénylésre alkalmas gazdasági társaság, illetve ebben a társaságban egy „beépített” (megvesztegetett) ember jelenlétét. Az ügyletek célja ugyanis, hogy a nettó értéken forgó áru után minden körben visszaigényelhető legyen a később nyilván nem fizetett áfa. Az utóbbi időben azonban az adóhatóság már meglehetősen komolyan veszi a jelentős összegű áfa-visszaigénylések ellenőrzését, ezért ilyen tranzakciót reálisan végrehajtani csak nagy és teljesen legálisan működő céggel lehet. Ezek a cégek azonban normál esetben biztosan nem folynának bele ilyen ügyletekbe, ezért szükséges a „beépített ember”, aki a megfelelő ellentételezés fejében keresztülviszi a legális cégen ezeket a nyilvánvalóan illegális ügyleteket. Ezek az úgynevezett árupörgetéses áfacsalások, mivel az illegális haszon maximalizálása érdekében ugyanazt az árut többször is keresztül „pörgetik” az elkövetők a hálózaton.

Viszonylag egyszerűen felfedezhetjük e bűncselekmények „nyomait”, jellegzetességeit, a konkrét bűncselekményeket azonban rendkívül nehéz bizo-

nyítani. Mindemellett jellemző, hogy a büntetőeljárások lezárásakor még a megfelelően alátámasztott és bizonyított áfacsalások jelentős részénél is csak a „strómanok” vonatkozásában lesz megállapítható a bűncselekmény elkövetése.

E bűncselekményeket szinte minden esetben jól szervezett csoportok követik el, amelyek nagysága a tranzakciók volumenének függvényében különböző lehet. (Minden résztvevőt ide értve általában négy-öt személytől húsz-harmincig is terjedhet ezeknek a csoportoknak a létszáma, de bizonyára vannak ennél nagyobb létszámú elkövetői csoportok is.) A cselekmények legelőbből adódóan gyakorlatilag mindig kapcsolódnak külföldi szálak az elkövetőkhöz, de nem minden esetben jellemző a külföldi bűnözői körökhöz való kötődés. Lehetséges, hogy a külföldi kapcsolat pusztán egy hétköznapi ember, barát vagy ismerős, aki szíveségből, netán némi ellenszolgáltatásért nyújt segítséget.

Az áfacsaló hálózatok esetében gyakran találkozhatunk azzal a jelenséggel, hogy a tőlük függetlenül és legálisan működő gazdasági társaságokat, vállalkozásokat úgy vonják be az üzleti láncba, hogy egy megfelelő kompetenciával bíró alkalmazottat (kereskedő, üzletkötő, középvezető stb.) megvesztegetnek, és függő helyzetbe hoznak. Így nemcsak hogy keresztül tudják vinni az ügyleteket a legális cégen, de az esetleges lebukás vagy egyéb problémák felmerülése esetén ráláthatnak a gazdasági társaság belső ügyvitelére, döntéseire is, ami nagy segítséget jelenthet a védekezési stratégia kialakításában.

Az elkövetői csoportokra jellemző a többszintű tagozódás. Gyakori, hogy az áru mozgatásához, az üzlet beindításához szükséges pénzt teljesen a háttérben maradó személyek biztosítják az ügyletekhez. Az egy csoporthoz tartozó ügyleteket többnyire egy-két ember irányítja, a nagy és alaposságot igénylő adminisztrációs feladatokat, valamint számos kisebb ügyintézési feladatot azonban a néhány neki alárendelt ügyintéző látja el. A legális cégekbe „beépített” emberekkel az ügyintézők és az irányító emberek is kapcsolatban állhatnak, a cégláncolatban lévő, de nem egymás mellett álló különböző cégek képviselői azonban általában nem ismerik egymást, vagy ha mégis, akkor biztonsági okokból nem tartják a kapcsolatot. Jellemző, hogy az egyes részfeladatokat, mint például a szállítmányozást vagy a raktározást mindig ugyanazok a munkások végzik.

Mivel ezek a bűncselekmények hatalmas összegeket mozgatnak meg, így szinte törvényszerű, hogy az elkövetők nagyon kemény és felkészült ügyvédi gárdával dolgoznak együtt. Ezek az ügyvédek nemcsak az irányító emberek képviselőitében járnak el, hanem a lojális végrehajtók rendelkezésére is bocsátják és fizetik őket.

Részben szintén a háttérben mozgó hatalmas összegek, részben pedig a megvalósuló bűncselekmények súlya, tehát az elkövetők által a lebukás esetén megkockáztatott büntetések miatt jellemzők ezekre a bűncselekményekre bizonyos „maffiamódszerek”, mint a megfélemlítés, a fenyegetés, a zsarolás és néha a tettlegesség is. Fontos azonban, hogy ezek nem általánosan alkalmazott módszerek, hiszen e körben alapvetően csalárd módon, de békés módszerekkel, anyagi haszonszerzés érdekében elkövetett bűncselekményekről beszélünk. Az erőszakos, fenyegető jellegű megnyilvánulások többnyire a lelepleződések esetén kerülnek előtérbe, illetve az olyan esetekben, mikor az érintetteknek anyagi természetű nézeteltéréseik keletkeznek egymással.

Az áfacsalásokkal kapcsolatban előforduló járulékos bűncselekmények mellett mindenképpen ki kell térnem a „másodlagos” károk kérdésére, amely a magánnyomozások szempontjából szintén igen nagy jelentőségű. Hogy rávilágítsak a dolgok lényegére, úgy is fogalmazhatnék, hogy ezek a bizonyos „másodlagos” károk a magánnyomozások szempontjából primer káreseményekké válnak, hiszen ezek a károk a magánnyomozó irodák megbízóinál jelentkeznek, így nekünk, magánnyomozóknak, elsődleges feladatunk ezeknek a nem kívánt eseményeknek a vizsgálata.

Az áfacsaló cégek láncolatába törvényszerűen be kell kerülniük olyan teljesen legálisan működő gazdasági társaságoknak, amelyeknek szervezeti szinten alapvetően semmi közük nincs magához a láncolathoz. Rájuk lényegében azért van szükség, mert ők azok, akik a nettó értékekhez hozzáadják magát az áfát, tehát belföldi cégtől bruttó áron vásárolnak, és adott esetben – az árupörgetéses ügyekben – külföldi cégnek nettó áron adnak el. Ezek a gazdasági társaságok nem ritkán nagy múltú hazai vagy itthon működő multinacionális vállalkozások, amelyek többnyire a teljes céget átfogóan tekintve teljesen törvényesen működnek és minden gyanú felett állnak. Olyan esetek is előfordulhatnak, amelyek során ezek a láncolatba kerülő legális cégek, működési sajátosságaikból adódóan, áfa-visszaigénylési pozícióba kerülnek. Ez azonban a hatóságok számára pontosan a vállalkozások méretei és sajátossagai miatt nem válik gyanússá vagy feltűnővé. Hiszen az ilyen komoly cégek bizonyára nem kockáztatják a nimbuszukat az efféle bűncselekményekből származó illegális haszon érdekében. Ebből adódóan ezeket a cégeket az áfacsaló láncolatokban nemcsak mint végfelhasználókat, vagy a láncolat végén lévő értékesítőket tudják felhasználni, hanem alkalmasak lehetnek arra is, hogy a láncot végtelenítve újra külföldre egy fantomcég számára adjanak el (árupörgetéses áfacsalások). Hangsúlyozni kell, hogy e legális cégek általában úgy vesznek részt ezekben az áfacsalói láncolatokban, hogy vezetői

szinten nem is szereznek tudomást a tranzakciók jogsértő mivoltáról, és maga a gazdasági társaság nem tesz szert extraprofitra.

Mindez többnyire abból a meglehetősen általános jelenségből adódik, hogy a komoly nagy gazdasági társaságokban is vannak kevésbé lojális és „megvásárolható” munkatársak, akik az illegális és a saját bérükhöz képest jelentős összegű jutalék fejében segítséget nyújtanak az áfacsalók láncolatába történő bekapcsolódáshoz. Ilyenkor hiába van a legális gazdasági társaságnak bármilyen erős belső szabályzata és szűrési rendszere a hasonló csalló cégek kiszűrésére, ugyanis pont az a munkatárs engedi kapun belülre a csalókat, aki a kiszűrésükre lenne hivatott. A megvásárolt munkatárs ezután már zsarolhatóvá válik, így többnyire az áfacsaló láncolat teljes befolyása alá kerül, és a saját hatáskörében pontosan úgy irányítja a dolgokat, hogy az az elkövetői kör számára kedvező legyen. Vegyük sorra, milyen veszélyeket rejt a gazdasági társaságok számára egy ilyen nemkívánatos „beépülés”, és milyen károk keletkezhetnek ebből!

A másodlagos károk

A Nemzeti Adó- és Vámhivatal az áfacsaló láncolat valamely tagjának ellenőrzésétől könnyen eljuthat a legális cég, ebből már egyenesen következik, hogy

- az elhúzódo vizsgálatok idejére zárhatják a legális cégek számláján a költségvetésnek okozott kárnak megfelelő összeget;
- visszatartathatják a legális cég áfa-visszaigényléséből a költségvetésnek okozott kárnak megfelelő összeget;
- eljárás alá vonhatják a legális cég egyébként valójában mit sem sejtő ügyvezetőjét;
- látványos nyomozati cselekményeket hajthatnak végre a legális cég vonatkozásában is, bénítva a gazdasági társaság ügymenetét és csorbítva a jó hírnevét (például nagyszámú egyenruhás pénzügyőrrel végrehajtott házkutatások stb.);
- a beépített emberen keresztül kijátszhatóvá válnak a társaság védelmi mechanizmusai, így könnyen előfordulhat, hogy olyan helyre történik árukielvezés, ahonnan annak az értéke végül nem térül meg;
- a beépített és ezzel befolyásolhatóvá tett dolgozó a munkaadója számára nem kellően előnyös ügyleteket köt (az általa elfogadott illegális jutalék már önmagában felveti a munkaadójának történő károkozás lehetőségét);

- a beépített és ezzel befolyásolhatóvá tett dolgozó üzleti titkokat szolgáltat-hat ki a gazdasági társaságban, ezzel kedvezőtlen piaci hely-zetbe hozhatja a céget (például átmeneti likviditási gondok esetén egy töke-erősebb vállalkozás tönkretelheti a beépített embernek munkát adó vállalkozást);
- ha az ártatlanságát és a vizsgált ügyletekkel kapcsolatos kellően gondos el-járását a láncolathoz köthető legális cég nem tudja bizonyítani, jó eséllyel megtörténhet, hogy az adóhatóság rajta hajtja be az ügyletek folyamán el-tűnt áfát.

A másodlagos károk taglalásakor meg kell említenünk még egy – meglehető-sen kétélű – szempontot. Mégpedig az áfacsalások igen kemény, piaciár-lető-rő hatását. Magának a bűncselekménynek a lényegéből következik, hogy a rossz értelemben vett „üzleti haszon” nem a tényleges nettó vételi és eladási árak közti különbségből adódik, hanem a be nem fizetett áfából. Tehát az áfacsalók érdeke mindig az, hogy a lehető legnagyobb mennyiségben forgal-mazzanak, hiszen ez vonja maga után a megszerzett áfa volumenének növe-kedését is. Mivel tehát nem elsősorban az olcsó vásárlás és a drága eladás a cél, hanem a nagy forgalom, és az áfatartalom terhére az áfacsalók bármilyen termék esetében könnyen tudnak jó árakat produkálni a piacon, ezért tör-vényszerű, hogy ők tudják a legjobb árat adni az áruért. Az ellenoldalon pe-dig ők tudnak a legolcsóbban eladni. Teszik mindezt olyan nagyságrendben, hogy azzal már ténylegesen képesek befolyásolni az érintett szegmensek ár-képzését. Ennek a jelenségnek a kétarcúságát pedig az adja, hogy legyen szó bármely területről, a végfelhasználók nyilván örülnek az alacsony áraknak. Viszont a piacon jelenlévő, tisztességes tevékenységet végző vállalkozásokat nyilván meglehetősen kellemetlenül érinti a beszerzési árak növekedésével egyidejűleg az eladási árak csökkenése. E körülmény és az általános gazda-sági helyzet, valamint az adóterhek növekedése együtt több vállalkozás ese-tében a drasztikus leépüléshez, vagy éppen a megszűnéshez is vezethet. Az áfacsalások árletető hatásának taglalásával egyúttal elérkeztünk ahhoz a ponthoz, ahol egy átlagember is rendszeresen kapcsolatba kerülhet e bűncse-lekményekkel, legalábbis ezek következményével, még ha erről többnyire nem szerez is tudomást. Tény, hogy az áfacsalásokat a leggyakrabban az alapvető fogyasztási cikkekkel (cukor, liszt, tej, hús stb.) kapcsolatban köve-tik el. Ennek az oka egyszerű. Részben azért alakulhatott ez így, mert ezek-nek a termékeknek szinte folyamatosan nagy forgalmuk van, szinte állandó és nagyon árérzékeny felvevőpiaccal. Így egyértelmű, hogy már az árak mi-

nimális csökkentésével is hatékonyan gyorsítható a forgalom. Másrészt e termékeknek nincs „rendsámuk”, tehát nincs azonosítójuk, így az általuk bejárt út csak nehezen vagy egyáltalán nem követhető. Persze nem csak ezekenél az alapvető fogyasztási cikkeknel figyelhető meg ez a jelenség, a kereskedelem szinte összes területén találhatunk erre példát (műszaki cikkek, faáru, fém alapanyagok stb.). Nyilván felelőtlenség lenne kijelenteni, hogy minden forgalomban lévő termék, amelyet első ránézésre irreálisan alacsony áron kínálnak eladásra az egyébként legális kereskedelmi forgalomban, az áfacsalásból származik. Ha azonban kézbe vesszünk egy ilyen alapvető fogyasztási cikket, amelynek véletlenül pont tisztában vagyunk az átlagos előállítói árával és egy boltláthatat polcain folyamatosan nagy tételben árulják ezt a terméket a gyártói ár alatt, akkor érdemes gyanakodni. (Különösen, ha ráadásul a forgalmazó címszó alatt egy komolytalannak tűnő cégnevet olvashatunk, amelyet minimális törzstőkével alapítottak és a dolgozóinak száma egy, székhelyként viszont egy lakótelepi ház második emeleti lakását tüntet fel, elérhetőségként egy ingyenes szolgáltatónál készített e-mail címmel.) Szinte minden esetben, amikor magánnyomozóként elkezdünk egy ilyen ügygel foglalkozni, és az események kárvallottja már részletesen tájékoztatt minket, elhangzik a kérdés, hogy nekünk, magánnyomozóknak mihez is van jogosítványunk, milyen eszközök állnak a rendelkezésünkre és mit tudunk tenni, amit a rendőrség vagy az adóhatóság nyomozó szervei nem tudnak. Egyszerűsítve és lefordítva: miért bizzanak meg minket, ha a hivatalos szervek már nyomoznak vagy rövidesen nyomozni fognak az ügyben?

Először is, tény, hogy a magánnyomozóknak semmivel sincs több jogosultságuk, mint a megbízóiknak. De a helyzetet ahhoz tudnám hasonlítani, mint amikor valakinek elromlik az autója és meg kell oldani a javítását. Van jogunk az autószereléshez, a szerszámokat is beszerezhetjük a megfelelő helyen, mégsem állunk neki, mivel nem értünk hozzá, hiszen nem vagyunk autószerelők. Vagy még ha valamelyest értünk is az autószereléshez, nem biztos, hogy költséghatékonyság szempontjából érdemes nekünk elvégeznünk a szerelési munkákat. Ugyanez a helyzet a magánnyomozással is. Szerencsés esetben a megbízó egy olyan magánnyomozó irodával találkozik, ahol képzett és tapasztalt szakemberek dolgoznak, és megfelelő eszközparkkal felszereltek.

Azt is érdemes figyelembe venni, hogy sem az adóhatóság, sem a rendőrség szempontjai nem esnek egybe teljes mértékben az ilyen ügyek kárvallottjainak jogos érdekeivel. A hatóságok által végzett nyomozások során elsődleges cél mindig a bűncselekmény körülményeinek tisztázása, illetve az elkövetők azonosítása, felkutatása és a felelősségük mértékének megállapítása.

sa. Tapasztalataim szerint általában csak ez után következik a kármegeterülés kérdése. De természetesen itt is az állam számára keletkezett kár megtérülése az elsődleges, és csak ez után kerülhet szóba az egyéb károsultakat érő kár. Bár már az is rendkívül ritka az ilyen ügyek esetében, hogy az államot érő kár teljes egészében megtérüljön. Így hatékony segítség nélkül kicsi az esélye annak, hogy az ilyen ügyekbe keveredett – egyébiránt legálisan, törvényiszte-lő módon működő – gazdasági társaságok veszteség nélkül úszhassák meg ezeket az eseteket.

Nem is beszélve arról, hogy az állami nyomozó hatóságok sok esetben sztereotip gondolkodásmód alapján az érintett legális cégeket nem sértett-ként, hanem jó esetben egyéb érdekelt félként, rossz esetben a bűncselek-mény részeseként kezelik. Nagyon gyakori ugyanis, hogy egy gazdálkodó társaságot egyetlen – és általában az áfacsalók által megvesztegetett – dolgo-zója által betöltött szereppel azonosítják, vizsgálva a gazdasági társaság büntetőjogi felelősségét is. Márpedig ebben az esetben nyilván szóba sem jöhet az, hogy a nyomozati cselekmények esetlegesen az e társaságok kárának megtérülésére is irányuljanak. Sőt gyakran már a gazdasági társaság szerepé-nek tisztázása is kemény magánnyomozói tevékenységet igényel. (Nyilván vannak persze olyan esetek is, ahol a látszólag legálisan működő cégek, a lát-szat ellenére akár felső vezetői szintig részesei az áfacsalásoknak.)

Ezen túlmenően az állami nyomozó szervezetek és az adóhatóságot kötik az eljárási határidők. Az, akinek rálátása van az ilyen ügyekre, tudja, hogy mi-lyen mértékben húzódhat el egy adóvizsgálat vagy egy büntetőeljárás. Ennek nyilvánvalóan több oka van, köztük az állami szervek leterheltsége, valamint a külföldre futó szálak esetében a jogsegélyek elintézésének elhúzódása is. A magyar nyomozó szervezetekkel ellentétben, a magánnyomozó irodák munkatár-sai jóval egyszerűbb módon és gyorsabban képesek külföldön dolgozni. Bár kétségtelen, hogy nem végezhetnek hivatalos nyomozati cselekményeket, de tanúkat kutathatnak fel és irányíthatnak a hatósághoz, nyilatkozatokat vehet-nek fel, fényképfelvételeket készíthetnek stb. Tapasztalatból tudom, hogy a hatósági nyomozásokat megelőző vagy az azokkal párhuzamosan zajló ilyen jellegű magánnyomozói segítség nagyban gyorsíthatja és jelentősen eredmé-nyesebbé teheti a büntetőeljárásokat.

Itt kell megemlítenünk továbbá, hogy mind az állami szervek leterheltsé-géből, mind a magánnyomozó irodák nyilvánvaló ügyfélközpontú szemléle-téből adódóan a magánetektívek jóval gyorsabban és egyben jóval rugalma-sabban képesek reagálni egy-egy felmerülő új információra. (Gondolok itt arra, ha a nyomozás során például az éjszaka közepén merül fel információ

arra vonatkozóan, hogy az ügy szempontjából valamilyen fontos esemény történik, akkor az érintett cég vezetőjének esélye sincs arra, hogy a rendőrséget értesítve elérje, hogy rövid időn belül egy megfigyelést szervezzenek a megfelelő helyre. Ez a feladat egy magánnyomozó iroda igénybevételekor kivitelezhető.)

A legfontosabb különbség e tekintetben az állami nyomozó szervek és a magánnyomozó irodák munkája között mégis talán az, hogy a magándeaktívek a hasonló kategóriás ügyek nyomozása során az ügyfelek jogos érdekeit szem előtt tartva, ténylegesen a legapróbb részletekig mindent megvizsgálva próbálják felderíteni az ügy összes relevánsnak tűnő körülményét. Míg az állami nyomozó szervek nyilván a korábban vázolt, eltérő vezérelvek alapján, de a váderedményességet is figyelembe véve, nem kis leterheltséggel végzik munkájukat. Talán nem járok túl messze a valóságtól, ha analógiaként a kis, néhány fős hangszerkészítő manufaktúra munkáját hasonlítom egy hatalmas modern hangszergyárhoz. Egy kis vállalkozás nyilván sok tekintetben nem veheti fel a versenyt az állami nyomozó hatóságok hatalmas gépezetével, mint ahogyan a kis manufaktúra sem veheti fel a versenyt bizonyos területeken a nagy hangszergyárral. A magánnyomozó irodák azonban, a kis hangszerkészítő manufaktúrákhoz hasonlóan, képesek az egyedi igényekhez igazodni és egy-egy „munkára” jóval nagyobb időt, energiát és figyelmet szentelni, mint ahogy azt a dömpingmunka lehetővé tenné. Ez a különbség gyakran a párhuzamos nyomozások eredményében is megmutatkozik, ami rendjén is van, hiszen ha nem így lenne, nem érné meg magándeaktíveket foglalkoztatni. Pontosan ezért gondolom úgy, hogy a nyomozás mindkét változatának megvan a maga szerepe a kriminalisztika világában.

Gazdasági vesztegetések

Az áfacsalásos bűncselekmények legnagyobb részénél szükség van egy olyan legálisan működő és a hatóságok előtt lehetőleg minden gyanú felett álló gazdasági társaságra, amely bruttó, tehát áfás áron vásárol. Vagy más aspektusból: a céglánconlaton keresztül nettó áron „utazó” áruhoz hozzáteszi a később a fantomcég által lenyelt áfát. A csalóknak ezen a ponton az okozhat problémát, hogy ezek a gazdasági társaságok, mint a megnevezésükből is kiderül, többnyire teljesen törvényesen működő cégek és még csak véletlenül sem szeretnének belekerülni ilyen jellegű illegális ügyletekbe. Kár is lenne erről győzködni e legális cégek felső vezetői köreit. Sokkal egyszerűbb meg-

oldás, ha olyan kereskedőket, üzletkötőket vagy döntési pozícióban lévő középvezetőket környékeznek meg, akik kevésbé lojálisak ezekhez a gazdasági társaságokhoz. Ezeket a munkatársakat megvesztegetve könnyen elérhető, hogy a legális cégek a fantomcégektől, vagy a „szürke” cégektől vásároljanak, vagy ilyen cégeknek adjanak el. A megvesztegetett dolgozó – nevezzük *beépített embernek* – általában pontosan tudja, hogy miként lehet kijátszani a társaság önvédelmi rendszerét, belső szabályzóit, és erre meg is van a lehetősége. Az ő feladata nagyon egyszerű, az áfacsalók által szállított termékeket át kell venni, illetve az árupörgetéses bűncselekmények esetén tovább is kell adni, nyilván a megfelelő személynek. A vétel- és eladási árak általában kedvezők a legális cégnek, de nem kiugró mértékben, így a tranzakció nem is feltűnő. A beépített ember pedig jutalékot kap a forgalom után, ennek mértéke üzleti területenként változik, de mindenképpen kellően nagy összeg ahhoz, hogy a beépített ember az áfacsalók lekötelezettjévé váljon. Fontos, hogy ezek a bizonyos legális cégek, amelyek alkalmazásában áll a beépített ember, általában nem jutnak extraprofitához ezekkel az ügyletekkel, maximum a kereskedő forgalmazási tevékenységének fokozódásából adódik némi forgalomnövekedésük, ezért a vezetőség nincs is tisztában azzal, hogy a társaságuk kikkel áll üzleti kapcsolatban. Az cégvezetésnek maximum a kereskedő megnövekedett forgalma tűnhet fel, amire nyilván van megfelelő „legendája” az érintett beépített embernek.

Ezek a beépített emberek több szempontból is veszélyt jelenthetnek az alkalmazóikra. A leggyakrabban annak a veszélye áll fenn, hogy az adóhatóság az áfacsaló üzleti láncolat valamely elemének ellenőrzésekor tapasztalja a hatalmas adóhiányt, és végigtekintve a teljes láncolaton, a vizsgálat idejére zárolja a legális cég bankszámláját a költségvetésből hiányzó összeg mértékéig, vagy blokkolja a gazdasági társaság áfa-visszaigénylését. A probléma azonban többnyire nem oldódik meg az adóügyi vizsgálat befejezésekor, mivel ezek a vizsgálatok a fantomcégek esetében többnyire büntetőfeljelentéssel zárulnak. A jelenlegi joggyakorlat szerint elég gyakori, hogy ilyen esetekben a legális cégek ügyvezetője is gyanúsítottá válik, minimum az áfacsalással kapcsolatban betöltött bűnsegédi szerepéért. A vezető bűnösségének megállapítása pedig szinte automatikusan egyet jelent azzal, hogy a fizetőképes legális cég számlájára terhelik a teljes áfahiányt, az egyetemleges felelősség jegyében.

Magánnyomozói praxisom során dolgoztam olyan ügyben, ahol egy neves gazdasági társaság olyan felső vezetőjét gyanúsították meg áfacsalásban történő részvétellel, aki köztudottan áfacsaló-ellenes, és sokat is tesz ezeknek a

bűncselekményeknek a visszaszorításáért, sőt egyértelműen nem lehetett tudomása arról, hogy az öt megtévesztő beosztottjai milyen tevékenységet folytatnak a háta mögött.

A beépített emberek áfacsalók iránt tanúsított lojalitása veszélyes lehet azért is, mert ilyen esetekben a cég védelmi mechanizmusait kikapcsolva, az irányító ember utasítására megtörténhetnek olyan tranzakciók (például indokolatlanul magas kockázatú árukihelyezések), amelyek szintén károkat okozhatnak a legálisan működő cégnek. (Dolgoztunk már olyan ügyben, ahol ilyen módon helyeztek ki kb. 125 millió forint értékű árut, amelynek teljes egészében nyoma veszett, és a felelősöket csak hosszas nyomozás után lehetett eljárás alá vonni, de a kár még így is csak részben térülhetett meg.)

További problémát okozhatnak ezek a beépített emberek azzal, hogy kapcsolatuk elmélyülése esetén az áfacsaló csoportot tájékoztatni tudják a munkaadójuk belső ügyeiről, gazdasági titkairól. Ennek akkor lehet kiemelt jelentősége, ha a társaság gazdasági helyzete vagy egyéb körülmények miatt ezek a belső információk visszaélésre alkalmasak lehetnek. Például az áfacsalás miatti hatósági vizsgálat vagy nyomozás megkezdésétől kezdődően, a legális cégnél keletkező információk továbbításával hatalmas károk keletkeznek.

A gazdasági vesztegetések gyanújának felmerülésekor a magánnyomozó segítséget nyújthat a cég vezetése számára a gyanú alátámasztása vagy kizárása érdekében. A magánnyomozás során felkutatott bizonyítékok és az összefoglaló jelentés felhasználható az adóhatósági vizsgálatoknál, illetve a nyomozások során. Ha a vesztegetés gyanújának felmerülése megelőzi a vizsgálatokat vagy a nyomozást, a cég vezetője az összefoglaló jelentés birtokában maga is kezdeményezhet hatósági eljárást, a negatív következmények megelőzése érdekében.

A gazdasági vesztegetéssel kapcsolatban folytatott magánnyomozások során általában a következő nyomozati módszereket és eszközöket vehetjük igénybe:

- A gyanúsítható személyhez köthető, gyanús tranzakciók elemzése, a belső normákra is figyelemmel (ezen elemzések során mindig célszerű igénybe venni egy megfelelően jártas szakembert, aki segít eligazodni a társaság sajátosságaiban).
- A gyanús tranzakciókkal kapcsolatban cégkapcsolati elemzések, kutatások és egyéb adatgyűjtések lefolytatása.
- A munkáltató belső vizsgálatának keretében munkáltatói meghallgatás lefolytatása a gyanúsítható személlyel.

- Adatgyűjtések, meghallgatások lefolytatása a gyanúsítható személy munkakörnyezetében.
- Internetes ellenőrzések és egyéb legálisan hozzáférhető adattárak, nyilvántartások ellenőrzése (közösségi oldalak, cégnyilvántartások, cégbíróági nyilvántartás, hirdetési oldalak stb.).
- A munkáltató bekérése alapján a gyanúsítható személy céges telefonjával kapcsolatos híváslista elemzése.
- A munkáltató számára legálisan hozzáférhető e-mailek elemzése.
- A gyanúsítható személy megfigyelése, követése.
- A gyanúsítható személlyel kapcsolatban környezettanulmány elkészítése, különös tekintettel a gyanús költségek vizsgálatára, valamint azon vagyoni elemekre, amelyek biztosíthatják a kármegtérülést.
- A gyanúsítható személy beleegyezése esetén poligráfos vizsgálat elvégzése.

A „klasszikus” csalás bűncselekmények többféle verzióban is előfordulnak az áfacsalási esetekkel összefüggésben. Ezek közül három módszer a leggyakoribb, ezek közös vonása a beépített ember által játszott fontos szerep.

Az egyik ilyen esetben a beépített ember már megfelelően nagy mennyiségű közös ügyletben játszott szerepet, és ennek megfelelően komoly jutalékokat is a magáénak tudhat, így töretlenül megbízik a csalási láncot irányító személyben. Ekkor az irányító már egy teljesen elérhetetlen – gyakran külföldi – és hozzá semmilyen módon nem kötődő fantomcéggel veteti át a legális cégtől kikerülő árut, és valamilyen okból halasztott fizetést kér. Az áru ezután természetesen eltűnik, de a fizetés nem történik meg, csak ígéretések, időhúzás a jellemző, esetleg valamilyen minimális fizetés történik. Ezt a minimális kifizetést (mondjuk egy-két százalék), csak azért indítják, hogy hamisan a jóhiszeműség és a fizetési szándék látszatát keltsék, ez például a szlovák nyomozási gyakorlatban, de sok esetben Magyarországon is kizárja a bűncselekmény megállapítását, és legfeljebb peres úton teszi behajthatóvá a kintlévőséget.

További probléma az ilyen ügyekben – ahogy arra már utaltam –, hogy a beépített ember pontosan tisztában van azzal, hogy a korábbi megvesztegetői átvették, de mivel saját felelősségében is biztos, ezért a cégvezetés előtt az utolsó pillanatig titkolja az ügy valódi természetét, bízva a dolog megoldódásában, ezzel jelentősen hátráltatva azonban a vizsgálatot. Sok esetben pont ez a hátráltató magatartás teszi lehetetlenné a kintlévőség visszaszámaztatását.

Előfordulnak olyan esetek is, ahol a beépített ember már régebb óta áll kapcsolatban az áfacsaló csapattal, mint ahogy a cégláncolatban a legális cég

szerepét betöltő vállalkozásnál elkezdene dolgozni, és már konkrétan azzal a céllal helyezkedik el az adott munkahelyen, hogy azt a gazdasági társaságot is bevonja az áfacsalási láncolatba. Ez a cég vezetője előtt úgy jelenik meg, hogy a frissen felvett üzletkötője rendkívül jó vásárlási és eladási adatokat produkál. De sosem annyira jók az adatok, hogy egy hozzáértő kételkedhesen a valóságukban. Ezekben az esetekben általában nem túl nagy, de mindenképpen erős forgalmat lebonyolító és legálisan működő cégekről beszélünk, ahol a beépült ember kellően szabad kezet kaphat az üzleti tevékenységéhez. Ez egy sok dolgozót foglalkoztató, nagy forgalmú hazai vagy multinacionális cégnél a szigorú belső szabályzatok miatt nem lenne lehetséges, és túl hosszú ideig tartana, amíg a beépülő dolgozó eljutna a megfélemlítő bizalmi szintre, illetve megtalálná a védelmi rendszer kiskapuit.

Az ilyen kisebb, de legálisan működő vállalkozások esetében szinte bizonyossággal kijelenthető, hogy rövid időn belül, a csalói láncolatban lévő valamelyik fantomcég bukása miatt, maguk is áfaellenőrzést kapnak, és zárólják a bankszámlájukat, vagy legalábbis blokkolják az áfa-visszaigénylésüket. Az általános adóhatósági álláspont szerint ugyanis a csalói láncolatban lévő társaságokkal történő üzletkötések során a legális cégnek észre kellett volna vennie, hogy illegális ügyletek állnak a háttérben. Ez egyébként többé-kevésbé igaz is, hiszen sokszor valóban egyértelműen észrevehető a jelek (például egyszemélyes, friss cég, vagy egy régebbi vállalkozás pont az ügylet előtt került az új tulajdonosához, a komolynak tűnő cégnek nincs vezetékes telefonszáma, ingyenes e-mail címet használ, nincs telephelye stb.), de a beépített ember a nagyobb forgalom reményében leplezi ezeket a körülményeket. Ezeknek a láncoknak tehát szinte törvényszerűen bukniuk kell, és ezzel a beépített ember pontosan tisztában is van, ennek ellenére vesz részt az illegális üzleti tevékenységben a saját jutaléka érdekében.

Megítélésem szerint tehát ebben az esetben is megállapítható a csalás bűncselekmény, hiszen jogtalan haszonszerzés (illegális jutalék) fejében a beépített ember tévedésbe ejti a legális cég vezetőjét (nem tud róla, hogy kikkel és milyen kockázatos ügyletet folytatnak), és ezzel kárt okoz, hiszen az adóhatóság gyakorlata szerint ilyenkor az áfa-visszaigénylőnek nem fizetik vissza az áfát. (Ezt egyébként azzal magyarázzák, hogy magába az áfaláncolatba be sem folyt az áfa, illetve a legális cég felelősségét firtatják, mondván, hogy észre kellett volna venniük, milyen körökkel folytatnak üzleti tevékenységet. Ami igaz is, csak hát a cél pontosan az ügyvezető megtévesztése, kijátszása volt.)

Egy további jellegzetes csalási módszer, hogy áfacsalók unión belüli export céljából vásárolnak magyar legális cégektől árut (teljesen normális piaci

áron), amelyet megfelelő dokumentációkkal át is vesznek az eladótól, el is szállítják, sőt még a fuvarokmányokat is a rendelkezésére bocsátják, amelyek szerint az áru elhagyta az országot. Természetesen a megvásárolt árut nem viszik ki az országból, hanem valamilyen fantomcégen keresztül nyomott áron értékesítik. A legális cég azonban úgy szerepelteti az ügyletet a könyvelésében, mint uniós belüli értékesítést. Az adóhatóság ellenőrzésekor az ügylet természetesen kibukik, és a legális céget súlyos összegekre bírságozzák, az áfahiány megfizetésének kötelezettsége mellett. A fantomcég persze elérhetetlen, így a legális cégnek súlyos anyagi és erkölcsi kára keletkezik. (Ez az elkövetési módszer egyébként elég erősen visszaszorulóban van, mivel sok területen az eladók tisztában vannak ezzel a trükkel, és a külföldi célállomásra saját fuvarozóikkal értékesítenek, ezzel csökkentve a kockázatot.)

A magánnyomozók az ilyen esetekben segítséget nyújthatnak az eladó (legális cég) jóhiszeműségének alátámasztásában, továbbá a csalás elkövetőinek felkutatásában, és velük szemben a bűncselekmény bizonyításában. A magánnyomozás során felkutatott bizonyítékok és az összefoglaló jelentés felhasználható az adóhatósági vizsgálatoknál, illetve a nyomozások során.

A „klasszikus” csalásokkal kapcsolatosan folytatott magánnyomozások során általában a következő nyomozati módszereket és eszközöket vehetjük igénybe (bizonyos pontok értelemszerűen egyeznek a gazdasági vesztegetéseknél feltüntetettekkel, mivel ezekben az esetekben mindkét ügytípus esetében alkalmazható eszközökről beszélhetünk):

- A gyanúsítható személyhez köthető, gyanús tranzakciók elemzése, a belső normákra is figyelemmel (ezen elemzések során mindig célszerű igénybe venni egy megfelelően jártas szakembert, aki segít eligazodni a társaság sajátosságaiban kapcsolatban).
- A gyanús tranzakciók kapcsán cégelemzések, kutatások és egyéb adatgyűjtések lefolytatása, szükség esetén külföldön is.
- A munkáltató belső vizsgálatának keretében munkáltatói meghallgatás lefolytatása a gyanúsítható személlyel.
- Adatgyűjtések, meghallgatások lefolytatása a gyanúsítható személy munkakörnyezetében.
- Internetes ellenőrzések és egyéb legálisan hozzáférhető adattárak, nyilvántartások ellenőrzése (közösségi oldalak, cégnyilvántartások, cégbírósági nyilvántartás, hirdetési oldalak stb.).
- Szükség esetén az érintett külföldi országban a feljelentés megtétele. Így bizonyos esetekben a külföldi nyomozó hatóságok elvégeznek olyan nyomozati cselekményeket, amelyek csak jogsegély útján lennének elvégezhetőek.

- A nyomozás anyagairól ezután a sértett másolatot kérhet, amelyet hivatalos fordítás után csatolhat a Magyarországon folyó büntetőeljárás irataihoz. Ezzel jelentősen gyorsítható egy hazánkban folytatott büntetőeljárás lefolytatása.
- Nyilatkozatok felvétele szintén nagyban gyorsíthatja egy büntetőeljárás lefolytatását, vagy éppen megalapozhatja annak elrendelését, ha a magánnyomozó a személyi jellegű bizonyítékforrásoktól beszerzett bizonyítékok alátámasztására nyilatkozatokat vesz fel az érintettektől. Ez egyébként akár külföldön is megvalósítható. Ha ilyen nyilatkozatokkal is kellő mértékben alátámaszthatók a magánnyomozó megállapításai, sok esetben még a külföldi feljelentés megtételére sincs szükség.
 - A munkáltató bekérése alapján a gyanúsítható személy céges telefonjával kapcsolatos híváslista elemzése.
 - A munkáltató számára legálisan hozzáférhető e-mailek elemzése.
 - A biztonsági kamerák által rögzített felvételek archiválása érdekében megkeresések elküldése a megfigyelőrendszereket üzemeltető szolgáltatónak. Természetesen előfordul, hogy betekinthetünk releváns, vagy annak tűnő kamerafelvételekbe, e felvételek hivatalos eljárásban történő felhasználása azonban csak a megfelelő hatóság bekérésén, lefoglalásán keresztül lehetséges. Mivel a felvételek tárolási ideje erősen behatárolt, könnyen előfordulhat, hogy a hatósági bekéréskor a felvételek már nem állnak rendelkezésre. Ezért érdemes ezeket a lehetőségeket azonnal számba venni, és a személy- és vagyonvédelmi, valamint magánnyomozói tevékenység szabályairól szóló 2005. évi CXXXIII. törvény 31. § (6) bekezdése alapján kérni a felvételek archiválását.
 - A gyanúsítható személy, vagy más érdekelt megfigyelése, követése.
 - A gyanúsítható személyekkel kapcsolatban környezetanulmány készítése, különös tekintettel a gyanús költekezések vizsgálatára, valamint azon vagyoni elemekre, amelyek biztosíthatják a kármegtérülést.
 - A gyanúsítható személy beleegezése esetén poligráfós vizsgálat elvégzése.
 - Fontosnak tartom továbbá azt a nézőpontot, amely szerint a büntetőeljárások kezdeményezése sok esetben nem célja, hanem eszköze is lehet a jogérvényesítésnek. Értve ezen azt, hogy mivel a végső cél ezekben az ügyekben mindenképpen a károk megtérülése, ezért sok esetben akkor is célszerű megtenni a büntetőfeljelentést, amikor számunkra mellékes a büntetőjogi szempontú felelősségre vonás, vagy esetleg nem vagyunk meggyőződve az eljárás eredményéről. Az eljárás végeztével a nyomozás irataiba betekintve, azokról másolatot kérve olyan bizonyítékokhoz juthatunk ugyanis, amelyek

megszerzésére más törvényes módon nem nyílnak lehetőségünk. Nagyon fontos, hogy semmiképpen sem a hatóság félrevezetését értem a feljelentés megtételén, hanem a törvényes és valós adatok alapján történő feljelentést.

– Mindenképpen hasznosnak tartom továbbá az ilyen ügyekben folytatott magánnyomozások során, ha szoros kapcsolatot tartunk fenn a büntetőeljárások előadóival, segítségünket is felajánlva. (Gondolok itt olyan feladatokra, amelyeket a hatóság nem vagy csak nagyon körülményesen tudna elvégezni, például külföldi tulajdoni lap beszerzése stb.) Tapasztalat, hogy a segítségünket gyakran igénybe is veszik, ami gyorsíthatja a nyomozás menetét és ezzel megbízónk érdekérvényesítését. Nem is beszélve arról, hogy így szélesebb rálátásunk nyílnak a nyomozásra, ami lehetőséget teremt a megbízónk számára arra, hogy írásbeli észrevételekkel, indítványokkal igyekezzen a megfelelő eredmény elérése érdekében – jó és törvényes értelemben véve – „befolyásolni” a nyomozás menetét.

Nagyon fontosnak tartom megjegyezni, hogy az ilyen esetekben a magánnyomozónak nemcsak azt kell bizonyítania, hogy az áfacsaló csoport esetében mi bizonyítja a bűncselekmény elkövetését, hanem azt is, hogy ebben a bűncselekményben a beépített ember részt vett, de a legális cégnek vezetői szinten nincs hozzá köze (nyilván azokban az esetekben, amikor ez ténylegesen is így történt). A hivatalos eljárások gyakorlatában ugyanis a legális céget kvázi azonosnak (egyneműnek) tekintik az eljáró ügyintézőjével, tehát magával a beépített emberrel, és nagyon kemény nyomozati munkát igényelhet annak a bebizonyítása, hogy ez a feltevés nem állja meg a helyét.

A fenyegetéssel, megfélemlítéssel, kényszerítéssel vagy tettelegességgel megvalósuló bűncselekmények

Ilyenek előfordulhatnak akár az áfacsaló láncolathoz kapcsolódó legális cég vezetősége, akár az elkövetőknek háttal fordító, törvényes utat kereső beépített ember vonatkozásában. A motivációjuk általában kézenfekvő: az elkövetők azt próbálják ily módon elérni, hogy az érintettek ne tegyenek rájuk nézve terhelő vallomást, vagy ne tegyék meg a feljelentést az ügyben. Tehát a cél lényegében a büntetőjogi felelősségre vonás elkerülése. Előfordulhatnak azonban olyan esetek is, amikor a kiutat kereső beépített embert próbálják ilyen módon megrendszabályozni, vagy azt próbálják megakadályozni, hogy a beépített ember valamilyen értékes információt adjon ki.

Már e bűncselekmények jellegéből is látható, hogy általában nem önmagukban találkozhatunk velük (legalábbis a most vizsgált témakörben), hanem többnyire az előbbieken tárgyalt bűncselekmények valamelyikével párhuzamosan. Ezért e helyütt nem sorolom fel újra az ezeknél a bűncselekményeknél már részletezett nyomozati eszközöket és módszereket, csak a speciálisan erre a bűncselekményre jellemző sajátosságokat írom le.

Fontos, hogy ezeket az ügyeket se bagatellizáljuk, még akkor sem, ha az érintettekben nem kelt nagy félelmet a fenyegetés, vagy nem keletkeztek komoly sérülések a bántalmazások nyomán. Tudomásul kell vennünk, hogy e bűncselekmények súlyát esetünkben nem a konkrétan általuk okozott sérelem adja, hanem a párhuzamosan elkövetett bűncselekmények kimenetelének és súlyának fokozása. Így többnyire az ezzel kapcsolatban összegyűjtött bizonyítékok is a párhuzamos bűncselekmények bizonyításakor kapnak kiemelt jelentőséget.

A fenyegetéssel, megfélemlítéssel, kényszerítéssel vagy tettelegességgel megvalósuló bűncselekmények magánnyomozásakor alkalmazható eszközök és módszerek:

- Nagyon fontos, hogy próbáljunk meg hang- és esetleg videofelvételeket készíteni a fenyegetésekről. Ez nyilván olyan esetekben lehetséges, ha folyamatosak a fenyegetések, vagy ha lehet számítani azok bekövetkezésére, és így felkészülhetünk rájuk. Mindazonáltal soha ne tegyük ki közvetlen veszélynek a sértettet, még a dokumentálás érdekében sem.
- Bántalmazások esetén, még a legkisebb sérüléseknél is ragaszkodjunk a sértetti látülethez, ugyanis itt nemcsak a sérülés fokának, hanem már önmagában a sérülés tényének is jelentősége van. Az idő múlásával a sérülések elhalványulhatnak, így a látület már nem pótolható.
- Ha valamilyen erőszakos külső elváltozás keletkezik a bűncselekmény folytán (például az elkövetők megrongálnak valamit), készítsünk arról fénykép- és/vagy videodokumentációt. Mindezt lehetőleg oly módon, hogy a későbbiekben ennek hitelességéhez ne férhessen kétség. (Ha már van folyamatban büntetőeljárás az ügyben, akár helyszíni szemle megtartását is kérhetjük.)

Hamis vád, rágalmazás, becsületsértés

Első hallásra ezek a bűncselekmények eltörpülnek az eddig felsoroltak mellett, a valóságban azonban mégis hatalmas károkat okozhatnak. Elkövetésük

akkor válik jellemzővé, amikor a már a megindult büntetőeljárások során az áfacsalások elkövetőit eljárás alá vonja a nyomozó hatóság. Kiváltképp igaz ez a beépített emberekre, akik bár maguk is bűnelkövetők, de valójában jó-részt nem bűnöző életmódot folytató, „nehézsúlyú visszaesők”, hanem pusztán a kenőpénztől megszédült, kapzsi hétköznapi emberek. Éppen ezért nekik nincs is megfelelő gyakorlatuk a büntetőeljárások során a megfelelő viselkedésben, magatartásban, védekezési taktikában. Sokszor előfordul, hogy az ilyen beépített emberek magukat mentve, vezetőikre vagy a cégük más dolgozóira próbálják tolni a felelősséget. De olyan esetek is előfordulnak, ahol az elkövetői kör teljes egészében a legális cégre próbálja hárítani a felelősséget a bűncselekmények elkövetése miatt.

Sajnos konkrétan tapasztaltuk több ügyben is, hogy a hatóságok néha partnerek ezekben az áthárításokban, mivel a bűncselekmények így sokszor könnyebben bizonyíthatók, a büntetőeljárások egyszerűbben lezárhatók és az állam kára hamarabb térül meg, hiszen ezek a gazdasági társaságok általában fizetőképeseek.

Az ily módon történő gyanúsítások hatalmas közvetett károkat okozhatnak mind a kellő alap nélkül meggyanúsított, egyébként tisztességes magán-személyeknek, mind az egyébként legálisan működő, de ilyen ügybe keveredő cégeknek. Hiszen az ilyen eljárások nyilván egyfajta bélyeget jelentenek a piacon, ami nehezíti a gazdasági tevékenységet.

Itt szintén nem térek ki a már ismertetett nyomozati eszközökre és módszerekre, csak azt a néhány specifikumot említem, amelyeket az ilyen esetekben, az előbbieket mellett célszerű lehet alkalmazni.

Ilyenkor a nyomozást célszerű a megvádolt személy ártatlanságát igazoló körülmények feltárásának irányába is kiszélesíteni a már vázolt területek mellett. Ennek megfelelően a következő nyomozati feladatok elvégzése lehet indokolt:

- Olyan belső dokumentációk összegyűjtése, amelyek alátámasztják a vezető viszonyulását az illegális piaci tevékenységekhez (például oktatási anyagok dokumentumai, amelyben az elvárt piaci magatartást oktatják a dolgozóknak és szerepeltetik benne az áfacsaló cégek kiszűrésének szükségességét is, vezetői utasítások ugyanebben a témakörben, korábbi hasonló esetekben történt intézkedések dokumentációi stb.).
- Célszerű lehet előkészített keretek között egy beszélgetés megszervezése a vádoló, rágalmozó személlyel, amit mindenképpen megfelelően rögzíteni, dokumentálni kell. Sok esetben itt abban a tudatban, hogy később ügysem lesz bizonyítható, kimondják az érintettek, hogy kit és miért vádoltak vagy

fognak vádolni jogtalanul. (Fontos, hogy az érintett, tehát megvádolt személy nem vesztetheti el az önuralmát, mivel az események könnyen a visszajukra fordulhatnak.)

- Érdemes lehet esetleg hiteles piaci szereplőktől, üzleti partnerektől olyan hiteles nyilatkozatok beszerzése, amely a vádak ellenkezőjét támasztja alá.

Gazdasági titkok megsértése

A gazdasági vagy a régi terminológia szerint üzleti titoksértésekkel a gazdasági vesztegetések egyik folyamánként találkozhatunk. Tehát gyakorlatilag e bűncselekmények azzal valósulnak meg, hogy a megvesztegetett és az áfacsaló csoport iránt lojálissá váló beépített ember a munkaadójától megszerez valamilyen bizalmas és jelentős gazdasági információt, majd azt az áfacsaló csoport rendelkezésére bocsátja. Az így megszerzett információkat az áfacsalók felhasználhatják a már folyamatban lévő bűncselekménnyel kapcsolatos tevékenységeik során (például védekezési taktika kialakítása), vagy önmagában zsarolási célzattal, esetleg egyéb gazdasági bűncselekmény elkövetéséhez (például a gazdasági társaság szorult helyzetéről szóló információt felhasználva megpróbálják tönkretenni a társaságot).

Szükségtelen esetelnem, milyen hatalmas károkat okozhat ez a bűncselekmény, így itt a magánnyomozás elsődleges célja nem feltétlenül a bűncselekmény bizonyítása, hanem az esetleg még folyamatban lévő bűncselekmény megszakítása (nyilván a folyamatos információáramlás esetén).

Ebben az esetben sem térek ki a már említett nyomozati eszközökre és módszerekre, pusztán a specifikumokat ismertetem. Meg kell jegyeznem azonban, hogy ez a bűncselekmény rendkívül nehezen bizonyítható, hiszen az elkövetés nagyon gyakran kizárólag verbálisan valósul meg, tehát nem hagy tényleges nyomot, az érintetteknek pedig nem áll érdekükben, hogy nyilatkozatokat tegyenek e tekintetben. Így az itt végezhető nyomozati tevékenység is jórészt az olyan esetekre korlátozódik, amikor az információáramlás folyamatos.

- Ha felmerül az üzleti titoksértés gyanúja, célszerű lehet a gyanús személy dezinformálása és a szándékosan kiszivárogtatott információ visszaellenőrzése. (Az ilyen esetekben a dezinformációt megelőzően akár készülhet valamiféle jegyzőkönyv is arról, hogy milyen hamis információt készülünk kiszivárogtatni, így az információ visszaérkezésekor hitelesen bizonyíthatóvá válhat a bűncselekmény.) Ha több személyt is gyanúsítunk a titoksér-

téssel, akkor célszerű lehet hasonló, de kismértékben mégis eltérő információkat a tudomásukra hozni, így kiszűrhető lehet, hogy ki követi el a titok sértést.

- Hogyha ennek a technikai és jogi feltételei fennállnak, esetleg hasznos lehet a számítógépes adatforgalom ellenőrzése. (Előfordult már olyan eset, hogy az elkövető a céges számítógépéről, e-mailben továbbított információkat, olyan időpontban, amikor a számítógépen nem volt indokolt az adatforgalom.)

Összegzés

Mint ahogy azt a bevezetőben kifejtettem, jelenleg virágkorukat élik az áfacsalásos ügyek, ennek megfelelően a hozzájuk kapcsolódó járulékos bűncselekmények is rengeteg gondot okoznak a legális gazdasági tevékenységet folytató cégeknek. Ehhez képest, illetve a magánnyomozók lehetőségéhez viszonyítva meglehetősen szűk körben vannak be magánnyomozó irodákat az efféle ügyek vizsgálatába, nyomozásába.

Bízom benne, hogy írásom – amelyet a hasonló ügyekben folytatott magánnyomozásokban szerzett tapasztalataim, valamint a nyomozati munkával kapcsolatos egyéb szakmai ismereteim alapján állítottam össze – rávilágít az ebben az ügykörben rejlő kiaknázatlan lehetőségekre, és egyben valamiféle útmutatást ad az ilyen ügyekkel kapcsolatos magánnyomozások lefolytatásához.

Úgy gondolom, ha az ilyen ügyek esetében szélesebb körben kerülne sor magánnyomozó irodák igénybevételére, akkor az áfacsalásokban érintett legális gazdasági szereplők jóval nagyobb hatásokkal érvényesíthetnék jogos érdekeiket, és az őket ily módon érő károk jelentős mértékben térülhetnének meg, vagy mérsékelhetőek lennének. A magánnyomozó irodák e célú igénybevétele nagyban előmozdíthatná a detektív munka ismertségét és társadalmi elismertségét.